MANTAUA

La departamentul... dar mai bine nu mai spunem la care departament anume. Nimic mai susceptibil decît departamentele, regimentele, cancelariile de tot felul, într-un cuvînt, tot neamul funcţionăresc. In zilele noastre, orice ins crede că, dacă l-ai atins pe el, ai insultat întreaga societate. Se spune că zilele trecute s-ar fi primit din partea unui căpitan-ispravnic[1]) nu ţin minte din ce oraş, o plîngere prin care arăta clar că nimeni nu ţine seamă de hotărîrile stăpînirii şi că numele lui sacrosanct este luat cu desăvîrşire în deşert. In sprijinul afirmaţiilor era anexat la plîngere un volum gros, un roman, în care la fiecare zece pagini, se pomeneşte de un căpitan-ispravnic arătat pe alocuri beat-turtă. Deaceea, ca să preîntîmpine orice fel de neplăceri, vom spune departamentului cu pricina *un departament oarecare.* Aşadar, *într-un departament oarecare* îşi făcea slujba *un funcţionar oarecare* despre care nu s-ar fi putut spune că se deosebea cu ceva neobişnuit de alţii ca el. Era mic de statură, puţin ciupit de vărsat, cam roşcovan, arăta să fie cam scurt de vedere, cu un început de chelie la frunte, cu amîndoi obrajii brăzdaţi de zbîrcituri, iar culoarea feţei era, cum s-ar zice aceea de om cu trînji... Ce să-i faci! Vinovată e clima Petersburgului. Cît despre grad (se ştie că la noi, cînd vorbeşti despre un om, trebuie înainte de toate să spui ce grad are), omul nostru era ceea ce se numeşte eternul consilier titular, personaj, după cum se ştie, obiect al unor necontenite zeflemele şi batjocuri din partea diferiţilor scriitori care au lăudabilul obicei de a se lega de cei ce

Şef de poliţie, în Rusia ţaristă. (N. red. rom).

nu pot muşca. Numele de familie al funcţionarului era Başmaci-Icin. Chiar şi după nume se vede că se trăgea de la başmak[1]). Dar de unde, de cînd, şi cum se întîmplase să i setragă numele de la başmak, nu se ştie nimic. Şi tatăl şi bunicul, pînă şi cumnatul lui Başmacikin, şi absolut toţi Başmacikinii purtau cizme, mulţumindu-se să le pună pingele de vreo trei ori pe an. II chema Akaki Akakievici. Se prea poate ca numele acesta să pară cititorului cam ciudat şi căutat cu tot dinadinsul, dar îl putem încredinţa că n-a fost căutat, ci împrejurările au fost aşa fel încît nu i s-a putut da altul. Iată cum s-au întîmplat lucrurile: Dacă ţin bine minte, Akaki Akakievici s-a născut în noaptea de 22 spre 23 martie. Răposata maică-sa, nevastă de funcţionar şi femeie foarte cumsecade, s-a gîndit, după cum se şi cuvine, să-şi boteze copilul. Ea mai stătea încă în patul din faţa uşii; la dreapta stătea naşul, Ivan Ivanovici Eroşkin, un om minunat, şef de birou la senat, şi naşa, Arina Semionovna Belobruişkova, nevasta sub-comisarului din cartier, femeie cu virtuţi rare. I s-au dat lehuzei să aleagă din trei nume: Mokki, Sossi, sau să-l cheme după Hozdazat — mucenicul.

— Nu, — a răspuns răposata; — numele acestea-s toate nu ştiu cum.

Ca să-i facă pe plac, au deschis calendarul în altă parte, şi au dat de alte trei nume: Trifili, Dula şi Varahaşi.

— Păi, asta-i pedeapsa lui dumnezeu, — a spus femeia. — Ce nume! N-am auzit niciodată asemenea nume. Măcar de-ar fi Varadat sau Varuh, nu Trifili şi Varahaşi.

Au mai întors o filă şi au dat peste Pavsikahi şi Vahtisi.

— Ei, — a spus ea, — văd că aşa-i e soarta. Dacă-i aşa, atunci mai bine să-l cheme ca pe tată-său. Pe taică-su îl chema Akaki, să-l cheme şi pe băiat tot Akaki.

Aşa a ajuns să-l cheme AkakiAkakievici. Au botezat pruncul. Cînd îl botezau, el a început să plîngă şi să se strîmbe, ca şi cum ar fi presimţit că avea să ajungă

cîndva consilier titular. Aşa s-au petrecut lucrurile. Dacă le-am adus la cunoştinţă cititorului, am făcut-o pentru ca să vadă şi el că nu se putea altfel şi că n-a fost chip să i se dea alt nume. Cînd anume a intrat Akaki Akakievici la departament şi cine i-a făcut rost să intre acolo, nimeni nu-şi aduce aminte. Se schimbaseră de atunci sumedenie de directori şi şefi de tot soiul dar el tot în acelaşi ioc era văzut, în aceeaşi atitudine şji cu acelaşi grad. Slujba pe care o îndeplinea era aceeaşi: să copieze; aşa că, mai tîrziu,

Botină, gheată. (N. trad.)

oamenii se încredinţaseră că el a venit pesemne pe lume anume pentru slujba asta, cu chelie şi gata îmbrăcat în mondir.

La departament nu se bucura de nici o consideraţie. Cînd trecea pe dinaintea uşierilor, aceştia nu numai că nu se sculau în faţa lui, dar nici nu-l băgau în seamă, ca şi cum prin sala de aşteptare ar fi zburat o muscă. Şefii se purtau cu el cu un fel de răceală despotică. Unii subşefi de birou îi vîrau hîrtiile sub nas , fără să-i spună măcar: „Copiază-le!" sau: „Uite ceva interesant şi care are să-ţi placă", sau mă rog să-i spună ceva plăcut, cum se obişnuieşte între funcţionarii bine crescuţi. Akaki lua hîrtia, se uita la ea, fără să-i pese cine şi cu ce drept i-o aducea la copiat. Cum o lua, se şi apuca de lucru. Funcţionarii tineri îşi băteau joc de el, făceau pe socoteala lui glume atît cît le îngăduia mintea de birocraţi, povesteau chiar şi de faţă cu el tot felul de istorii născocite pe seama lui şi a gazdei lui, o bătrînă de şaptezeci de ani; spuneau că-l bate, îl întrebau cînd se însoară cu ea, şi presărîndu-i pe cap hîrtiuţe rupte mărunt, ziceau că ninge. Dar Akaki Akakievici nu le răspundea nici măcar cu o vorbă, ca şi cum n-ar fi fost nimeni de faţă.

Aceste sîcîieli nu-l distrăgeau deloc dela treabă şi nu-l făceau niciodată să greşească. Doar cînd ceilalţi se întreceau cu gluma şi-i dădeau peste cot, stingherindu-l de la lucru, el le spunea:

— De ce mă necăjiţi? Lăsaţi-mă în pace!

Atît din cuvintele cît şi din glasul lui, se desprindea ceva ciudat. In glasul lui era ceva care îţi făcea milă, astfel un tînăr, nou intrat în slujbă, care-şi îngăduise luîndu-se după ceilalţi, să-şi bată joc de dînsul, s-a oprit deodată, ca străpuns în inimă, şi de atunci a văzut totul sub altă lumină parcă totul a căpătat altă înfăţişare. O putere supranaturală îl făcu să se îndepărteze de colegii lui, pe care, la început cînd abia îi cunoscuse, îi crezuse oameni cumsecade şi bine crescuţi. Şi multă vreme după asta, chiar în clipele cele mai vesele, îi apărea înaintea ochilor funcţionarul scund, pleşuv şi cu vorbele lui care-ţi răscoleau sufletul:

— De ce mă necăjiţi? Lăsaţi-mă în pace!

In aceste vorbe răscolitoare răsuna parcă ecoul altor vorbe: „Sînt doar fratele vostru!" Şi bietul tînăr îşi acoperea faţa cu mîinile, iar mai tîrziu, în cursul vieţii, se cutremura adesea, văzînd cîtă neomenie se află în om şi cîtă grosolănie sălbatică se ascunde sub purtarea politicoasă a omului subţire şi cultivat şi, chiar şi în omul socotit, de lume, dragă-doamne, nobil şi cinstit...

Rar ai fi putut găsi un om care să trăiască numai pentru slujbă, cum trăia Akaki Akakievici. Dar asta-i prea puţin spus: El slujea cu rîvnă, ba nu, cu dragoste. Trăia printre copiile lui, într-o lume variată şi atrăgătoare. Plăcerea pe care i-o făcea copiatul i se oglindea pe faţă. Cînd îşi scria literele favorite, nu mai putea de bucurie; surîdea, clipea din ochi, silabisea textul cu buzele, îneît parcă puteai să-i citeşti pe faţă literele care-i ieşeau de sub pană. Dacă i s-ar fi răsplătit rîvna, ar fi ajuns, poate, consilier de stat, ceea ce desigur l-ar fi uimit. Dar, după cum spuneau spiritualii lui colegi, el nu se alesese decît cu o cataramă la butonieră şi

cu trînji mai jos de şale.. Nu s-ar putea spune totuşi că nu i s-a dat niciodată atenţie. Un director, om bun, la suflet, dorind să-l răsplătească pentru serviciile lui îndelungate, a poruncit să i se dea de lucru ceva mai de seamă decît copiile obişnuite, şi anume, să facă, după un dosar gata rezolvat un raport care urma să fie trimis la altă instituţie, toată treaba redueîndu-se la schimbarea titulaturii, şi la trecerea pe alocuri a verbelor de la persoana întîia la a treia-,, I-a venit însă aşa de greu să facă acest lucru, îneît a asudat leoarcă, şi-a frecat fruntea şi în cele din urmă a spus;
— Nu, daţi-mi mai bine ceva de copiat.
De atunci, l-au lăsat să copieze mai departe. Părea că în afară de treaba asta pentru el nu mai exista nimic. Nu se mai îngrijea deloc de îmbrăcăminte; mondirul nu-i mai era verde, ci căpătase o culoare roşcată albicioasă, de parcă era mînjit cu făină. Gulerul îi era atît de îngust, atît de jos îneît gîtul lui scurt îi ieşea afară şi părea neobişnuit de lung, ca la pisoii de ghips care-şi bălăbănesc capul cînd îi poartă pe cap cu zecile negustorii străini care trăiesc în Rusia. Şi veşnic avea ceva pe mondir, ba un pai, ba o aţă. ;Şi mai avea deosebitul talent ca atunci cînd se strecura pe stradă, să nimerească sub vreo fereastră, tocmai cînd se aruncau tot felul de gunoaie, şi din pricina asta avea pesemne totdeauna pe pălărie coji de harbuz sau de zemos şi altele. N-a ştiut niciodată în viaţă ce se petrece pe stradă unde, bunăoară, funcţionarul tînăr vede cu ochiul lui ager şi pătrunzător, pînă şi amănuntul că unui oarecare ins de pe celălalt trotuar, i s-a desfăcut bendiţa de sub talpă, lucra care-i stîrneşte totdeauna un zîmbet batjocoritor.
.Dar chiar dacă se uita la ceva, Akaki Aţkakievici vedea peste tot numai rîndurile curate perfect aliniate ale scrisului său egal şi numai atunci cîn ;, din senin, se trezea pe umăr cu botul

inuical,a cărui răsuflare îl bătea în faţă ca o adevărată vijelie — numai atunci îşi dădea seama că nu se află scriind un rînd, ci mai curînd în mijlocul străzii. Cum ajungea acasă, se şi aşeza la masă, îşi sorbea repede ciorba, mînca o bucată de carne de vacă cu ceapă, fără să simtă gustul mîncării şi o înghiţea cu muşte şi cu tot ce mai da dumnezeu să-i pice în farfurie. Cmd simţea că începe să i se umfle burta, se ridica de la masă, îşi scotea sticluţa de cerneală şi se apuca să copieze hîrtiile luate acasă. Dacă întîmplător nu avea nimic de copiat, făcea copii pentru el, aşa, pentru plăcerea lui, mai ales dacă i se părea că hîrtia se deosebeşte, nu prin frumuseţea stilului, ci pentru că era adresată unei persoane noi sau suspuse.
Chiar în ceasurile cînd cerul cenuşiu al Petersburgului se întuneca de tot şi întregul neam funcţionăresc şi-a luat cina şi s-a săturat, fiecare după leafă şi după poftă, cînd toţi se odihnesc după scîrţîitul de peste zi al penelor în cancelariile departamentelor, după alergătură, după tot felul de treburi per-sonale şi ale altora pe care este de datoria lor să le facă şi mai cu seamă pe celelalte, pe care cel ce-şi caută singur de lucru şi le ia pe cap — în sfîrşit, cînd funcţionarii se grăbesc să se bucure de timpul liber, unii mai dezgheţaţi, ducîndu-se la teatru, alţii ţinîndu-se pe stradă după vreo pălăriuţă, unii petrecîndu-şi seara făcînd curte vreunei fete drăguţe, steaua unui mic cerc de funcţionari, alţii (şi asta cel mai des) ducîndu-se pur şi simplu la vreun coleg care sade în două odăiţe cu antret sau cu bucătărie, la etajul al treilea sau al patrulea, unde găseşti cîte un lucru cu pretenţie de a fi la modă, o lampă sau altceva care a costat o mulţime de sacrificii, renunţări la mîncare şi la distracţii ; într-un cuvînt chiar atunci cînd toţi funcţionarii se împrăştiau prin micile apartamente ale prietenilor ca să joace *whist,* să se certe, să soarbă un pahar cu ceai, să mănînce pesmeţi de-o copeică, să pufăie din ciubuce şi să repete, în

timp ce se împart cărţile, cancanuri aduse din lumea mare, lucru la care rusul nu poate renunţa niciodată, oricare i-ar fi situaţia, iar atunci cînd n-au despre ce vorbi să povestească iarăşi şi iarăşi vechea anecdotă cu comandantul pieţii căruia i se raportase că s-a tăiat coada calului lui Falconet — într-un cuvînt, chiar atunci cînd toată lumea căuta să se distreze, Akaki Akakievici nu simţea nevoia niciunei distracţii. Nimeni nu ar fi putut spune că l-a -văzut vreodată la vreo serată. După ce copia cît îi poftea inima, se ducea să se culce, zîmbind de mai înainte la gîndul: oare

114

ce documente avea să-i trimită dumnezeu de copiat a doua zi? Astfel curgea viaţa paşnică a acestui om care, cu o leafă de patru sute de ruble pe an, ştia să se mulţumească cu soarta lui, şi a cărui viaţă ar fi curs aşa pînă la adînci bătrîneţe, dacă tot felul de mizerii n-ar fi presărat viaţa consilierilor, şi nu numai a celor titulari, ci chiar şi a celor secreţi, intimi şi de Curte, ba şi a acelora care nu numai că nu dau nimănui, dar nici nu cer cuiva sfaturi.

La Petersburg, există un duşman aprig al tuturor celor cu o leafă de patru sute de ruble sau cam atîta pe an. Acest duşman nu-i altul decît gerul nostru nordic, deşi se spune dealtfel că ar fi foarte bun pentru sănătate. Cam pe la nouă dimineaţa, tocmai la ora cînd străzile se umplu de funcţionari în drum spre slujbă, gerul începe să înţepe, să înţepe atît de tare toate nasurile, fără deosebire, încît bieţii funcţionari hotărît că nu mai ştiu unde să şi le ascundă. La ora asta, cînd chiar şi celor cu funcţiuni înalte le îngheaţă fruntea şi le lăcrimează ochii, bieţii consilieri titulari se găsesc, cîteodată, cu desăvîr-şire lipsiţi de apărare. Singurul mijloc de apărare e să străbată în fugă, cît se poate mai repede, în măntăluţele lor subţirele cinci-şase străzi şi apoi să bată binişor din picioare la intrare, pînă ce li se dezgheaţă în felul acesta aptitudinile şi talentele îngheţate pe drum şi de care au atîta nevoie ca să-şi poată îndeplini slujba.

Akaki Akakievici începuse de la o vreme să simtă că-l înjunghie tare de tot în spate şi în umăr, cu toate că se silea să străbată cît mai repede drumul reglementar. Pînă la urmă s-a gîndit că de vină era mantaua. Şi într-adevăr, cercetînd-o acasă, binişor, a văzut că se rărise ca sita în două-trei locuri, şi anume la spate şi la umeri. Postavul i se rosese în aşa hal, încît se făcuse străveziu, iar căptuşeala se destrămase, de trecea vîntul prin ea. Trebuie ştiut că mantaua lui Akaki Akakievici era şi ea ţinta batjocurii tuturor funcţionarilor. Aceştia îi luaseră pînă şi nobilul nume de manta şi-i ziceau „capot". Avea mantaua, ce-i drept, o croială ciudată, şi cu fiecare an gulerul i se făcuse tot mai mic, căci servea la cîrpitul altor părţi ale ei. Cîrpelile nu prea dovedeau meşteşugul croitorului, iar mantaua arăta ca un sac şi era foarte urîtă. Văzînd cum stă treaba, Akaki Akakievici se hotărî s-o ducă la croitorul Petrovici, fare locuia undeva la etajul al patrulea, într-o odaie la care ducea o scară de serviciu întunecoasă. Croitorul acela, cu tot ochiul lui chior

115

şi cu toată faţa lui ciupită de vărsat, cîrpea destul de iscusit fracurile de uniformă şi pantalonii funcţionarilor şi ai altor persoane, asta, bineînţeles, cînd i se întîmpla să fie treaz şi să nu aibă în cap alte planuri. Desigur că nu s-ar cuveni să vorbim prea mult despre acest croitor dar, cum se obişnuieşte ca într-o nuvelă caracterul fiecărui personaj să fie perfect de bine precizat, nu ne rămîne altceva de făcut decît să-l prezentăm pe Petrovici.

La început îl chema simplu Grigori, şi era iobag la un boier. După ce a fost dezrobit, a început să-şi spună Petrovici; s-a apucat de băut şi încă mult de tot, la orice sărbătoare, întîi numai la cele mari, apoi fără deosebire, la toate sărbătorile bisericeşti, cum dădea de o cruce în calendar. Din acest punct de vedere era credincios obiceiului din bătrîni şi cînd se certa cu nevastă-sa, îi spunea: „Femeie fără frica lui dumnezeu" şi „Nemţoaică". Dar fiindcă am adus

vorba despre nevastă-sa, trebuie să spunem vreo două vorbe şi despre dînsa. Insă, din păcate, nu se ştie prea multe despre ea, doar atît că nu purta bariz, ci scufie, şi pe cît se pare, nu se prea putea lăuda cu frumuseţea. Şi se mai ştia că atunci cînd o întîlneau soldaţii din gardă, i se uitau pe sub scufie, mormăind vorbe cu două înţelesuri.
Urcînd scara care ducea la locuinţa lui Petrovici — şi despre care, să fim drepţi, trebuie să spunem că era plină de zoaie şi de gunoaie şi mirosea a spirt de te usturau ochii, adică duhnea aşa cum duhnesc de obicei toate scările de serviciu ale caselor din Petersburg — urcînd scara, Akaki Akakievici se întreba cam cît avea să-i ceară Petrovici şi-şi puse în gînd să nu-ideamai mult de două ruble. Sus, uşa era deschisă, pentru că gospodina prăjea peşte şi făcuse atîta fum în bucătărie, încît nu se mai vedeau nici gîndacii. Akaki Akakievici a trecut prin bucătărie» fără ca gospodina să-l fi zărit, măcar şi a intrat în sfîrşit în odaie unde l-a văzut pe Petrovici, şezînd pe o masă lată de lemn nevopsit, cu picioarele sub el, ca un paşă. Picioarele îi erau goale, după obiceiul croitorilor, şi cel dintîi lucru care-i sări în ochi lui Akaki Akakievici a fost degetul mare de la un picior, piciorul pe care dealtfel îl cunoştea bine, cu unghia închircită, solzoasă şi tare, ca o carapace de broască ţestoasă. De gît, Petrovici avea atîrnată o jurubiţă de mătase şi una de aţă, iar pe genunchi avea un fel de vechitură. De vreo trei minute tot încerca să vîre aţa în ac, dar nu nimerea, şi de

mm

aceea era supărat pe întuneric şi chiar pe aţă, şi mormăia: „Nu vrei să intri, ticăloaso, m-ai oftigit, neastîmpărato!" Lui Akaki Akakievici nu-i era la îndemînă că nimerise tocmai într-o clipă cînd Petrovici era supărat. Ii plăcea să se tocmească cu el cînd era cam „cu coraj" sau, cum spunea nevastă-sa, cînd: „diavolului chior i se urca votca la cap". In starea asta, Petrovici de obicei lăsa foarte uşor mai ieftin şi se înţelegea cu muşteriul, ploconindu-se chiar şi mulţumind la fiecare moment. E adevărat că pe urmă venea nevastă-sa să se plîngă că bărbatu-său fusese beat şi de aceea luase atît de ieftin, dar era destul să adaugi o grivnă şi tîrgul era făcut. Acum însă Petrovici părea treaz şi deci sucit, nu te puteai înţelege cu el şi era în stare să-ţi ceară dracu ştie cît. Akaki Akakievici şi-a dat seama de asta şi era cît pe-aci, cum se spune, să facă stînga-mprejur, dar apucase să intre în horă. Petrovici a clipit şi şi-a aţintit ochiul spre el aşa că Akaki a îngăimat fără voie:
— Bună ziua, Petrovici!
— Bună ziua, domnule, — i-a răspuns Petrovici, şi se uită la mîna lui Akaki Akakievici, să vadă ce soi de pradă îiadusese.
— Iaca, Petrovici, ţi-am adus asta...
Trebuie ştiut că Akaki Akakievici se exprima de cele mai multe ori prin prepoziţii, adverbe, şi în sfîrşit prin tot felul de cuvinte, hotărît fără nici un înţeles. La lucrurile prea încurcate nici nu-şi sfîrşea frazele aşa că, foarte des, începea cu cuvintele: asta, adevărat, aşa... este... şi apoi nu mai adăuga nimic, fiind încredinţat că spusese tot.
— Ce-i? — l-a întrebat Petrovici şi a început să examineze, cu singurul său ochi, mondirul, de la guler pînă la mîneci, spatele, poalele şi cheutorile pe care dealtminteri le cunoştea bine, căci doar i le lucrase chiar el. Doar aşa fac toţi croitorii cînd dau cu ochii de o haină.
— Iaca, eu... asta, Petrovici... mantaua asta... stofa, iaca vezi, în celelalte locuri e încă tare, numai cam prăfuită, pare veche, da-i nouă, într-un loc e puţin, asta... aici la spate şi la umăr e puţin roasă... puţin iaca şi la umărul ăstălalt — vezi, asta-i tot. Mult de lucru n-ai...
Petrovici a luat capotul, l-a întins mai îhtîi pe masă, l-a cercetat multă vreme, dînd din cap, a pipăit pe prichiciul ferestrei după o tabachere rotundă cu

portretul unui general, care anume nu se ştie, pentru că locul unde-i fusese faţa era găurit cu degetul şi lipit cu un petic pătrat de hîrtie. După ce a luat
117
o priză de tabac, a întins halatul pe mîini, s-a uitat la el în zare şi a dat iar din cap. Apoi l-a întors să vadă căptuşeala, a dat iar din cap, a mai deschis odată capacul cu generalul, şi-a umplut bine nasul cu tabac, a ascuns tabacherea şi în sfîrşit a spus
— Nu, nu se mai poate cîrpi. E o vechitură!
La aceste cuvinte, Akaki Akakievici a simţit o lovitură în inimă.
— De ce, Petrovici, — a întrebat el, cu glasul rugător de copil. — Nu-i roasă decît la umăr, si vezi poate mai găseşti pe la tine nişte resturi.
— Bucăţi s-ar putea găsi, — a răspuns Petrovici, — dar nu le pot coase; stofa-i putredă de tot şi se destramă cum o atingi cu acul.
— Lasă să se destrame. Cum se destramă, pui îndată alt petic.
— Dar n-am de ce prinde peticele, n-am cum le întări, că mantaua e roasă de tot. Vorba vine că-i stofă, dar cum suflă vîntul în ea, se şi destramă.
— Da fă-mi-o te rog. Cum se poate? Asta-i...
— Nu, — a spus hotărît Petrovici, — nu-i nimic de făcut. Haina asta nu mai e bună de nimic. Ar fi mai bine ca la iarnă, cînd va da frigul, să-ţi faci din ea obiele, pentru că ciorapii nu ţin cald. Ciorapii i-au născocit nemţii, ca să cîştige bani mai mulţi (îi plăcea lui Petrovici, la o adică, să-i înţepe pe nemţi). Cît despre manta, după cît se vede, are să trebuiască să-ţi faci una nouă.
La cuvîntul „nouă", lui Akaki Akakievici i s-a făcut negru înaintea ochilor; lucrurile din odaie au început să se învîrtească ; nu vedea limpede decît generalul de pe capacul tabacherii lui Petrovici, cu faţa acoperită de peticul de hîrtie lipit deasupra.
A întrebat ca prin vis:
— Cum aşa, nouă? Dar nici n-am bani pentru aşa ceva.
— Da, nouă, — a mai spus Petrovici, cu o nepăsare crudă...
— Şi dac ar fi să-mi fao una nouă, atunci, asta?
— Cum s-ar spune, cît are să coste?
— Da!
— Au să-ţi trebuiască vreo sută cincizeci de ruble, dacă nu şi mai bine, — i-a răspuns Petrovici, strîngînd din buze cu tîlc. Ii plăceau foarte mult efectele tari, îi plăcea să buimăcească oamenii, pentru ca apoi să se uite pe sub gene, să vadă ce mutră fac.
118
— O sută cincizeci de ruble pentru o manta ! — a strigat bietul Akaki Akakievici, şi a strigat poate, pentru prima oară în viaţa lui, căci el nu ridica glasul niciodată.
— Da, — a adăugat Petrovici, — şi depinde şi de manta. Dacă-i pui guler de jder şi glugă căptuşită cu mătase, se ridică şi la două sute.
— Mă rog, ţio, Petrovici, — a stăruit Akaki Akakievici, cu glasul plîngător, fără să mai audă şi fără să mai vrea să audă ce spune Petrovici, — drege-o într-un fel, ca să mă pot sluji de ea cît de cît.
— Dacă nu se poate, asta înseamnă să muncesc degeaba, iar dumneata să plăteşti degeaba, — a răspuns Petrovici. La aceste vorbe, Akaki Akakievici a ieşit cu totul distrus.
După plecarea lui, Petrovici a rămas multă vreme cu buzele strînse, fără să se apuce de lucru, mulţumit că nu cedase şi că nu făcuse de rîs arta croitoricească.
Akaki Akakievici mergea pe stradă şi parcă visa. „Iacă treabă ! şi-a spus el. Na, una ca asta nu mi-ar fi dat pringînd..." Apoi, după un răstimp de tăcere, a adăugat: „Na! Uite ce-a ieşit! Şi mie nici prin cap nu mi-ar fi trăznit să iasă aşa

ceva". A urmat iar o tăcere îndelungată, după care şi-a zis din nou: „Va să zică,aşa-i! Ce neaşteptat... Nici că te puteai aştepta... Aşa a fost să fie!" Spunîndu-şi astfel, în loc să se întoarcă acasă porni în cu totul altă direcţie fără să-şi dea seama.

Pe drum l-a atins un hornar plin de funingine şi i-a mînjit cu negru tot umărul; de pe schela unei case în construcţie se răsturnă peste el un căuş întreg de var. Akaki n-a băgat în. seamă nimic; şi-a venit în fire puţin, doar cînd s-a ciocnit nas în nas cu o caraulă, care-şi sprijinise alebarda alături, ca să-şi poată scutura dintr-un cornet puţin tabac în palma bătătorită.

— Ce dai peste oameni? N-ai trotuar?

Auzindu-l, Akaki Akakievici şi-a venit şi mii bine în fire; s-a uitat împrejur şi şi-a văzut de drum. Abia acasă a început să-şi adune gîndurile, să vadă situaţia limpede, în adevărata ei lumină; vorbea singur, dar nu cu fraze trunchiate, ci chibzuit şi deschis, aşa cum ai vorbi cu un prieten înţelept, cu care poţi discuta chiar despre o chestiune intimă şi delicată. „Nu, nu se poate vorbi acum cu Petrovici: acum e, asta... se vede că l-a cam scuturat nevasta. Iaca, am să mă duc mai bine la el duminică dimineaţa după beţia de sîmbătă, are să fie încă ameţit

şi buimac de somn şi are să aibă nevoie de bani să mai bea ceva, ca să se trezească. Nevasta n-are să-i dea bani, eu am să-i bag repede o grivnă în mînă şi m-oi înţelege cu el şi, atunci, mantaua... asta..." Aşa s-a socotit Akaki Akakievici; a prins din nou curaj, a aşteptat pînă la prima duminica şi, văzînd de departe că nevasta lui Petrovici pleacă de acasă, a intrat glonţ la croitor. într-adevăr, după cheful de sîmbătă, Petrovici era mahmur rău, îşi ţinea capul aplecat şi se uita chiorîş de tot cu singurul său ochi. Cu toate acestea, îndată ce a aflat despre ce era vorba, parcă a dat în el strechea.

— Nu pot, — faceţi bine şi comandaţi-vă una nouă. Akaki Akakievici i-a vîrît pe loc o grivnă.

— Mulţumesc, domnule am să-i trag o duşcă în sănătatea dumneavoastră:a spus Petrovici — cît despre manta, vedeţi-vă de treabă, nu mai faceţi nimic cu ea. Vă cos eu una nouă, pe cinste. Lăsaţi pe mine!

Akaki Akakievici a vrut iar să spună ceva despre reparaţie, dar Petrovici nu l-a ascultat pînă la capăt; i-a spus:

— Neapărat vă cos o manta nouă. Vă rog să mă credeţi că am să-mi dau toată silinţa. Poate c-am să vă fac gulerul aşa cum e moda acum, să se încheie cu copci de argint aplicate.

De data asta, Akaki Akakievici şi-a dat seama că nu e chip fără manta nouă şi şi-a pierdut curajul. într-adevăr, cum? Cu ce bani s-o facă? Desigur că în parte s-ar putea bizui pe viitoarea gratificaţie de sărbători. Dar cu banii aceştia trebuia să-şi facă pantaloni noi, să plătească cizmarului o datorie veche pentru căputele noi la turetcile vechi, trebuia apoi să-şi comande trei cămăşi la lingereasă, şi vreo două perechi din acea rufărie de dedesubt, căreia nu sade bine să-i spui pe nume într-o carte. Intr-un cuvînt absolut toţi banii pe care urma să-i ia îşi aveau rostul lor, şi chiar dacă directorul ar fi avut bunătatea ca în loc de patruzeci de ruble, să-i dea patruzeci şi cinci sau chiar cincizeci, tot n-ar fi făcut nimic; suma aceea, pe lîngă bănetul ce-i trebuia pentru o manta, era ca o picătură în mare. Ştia desigur, că lui Petrovici îi venea adesea, să ceară aşa, deodată, dracu ştie ce preţ nemaipomenit, încît chiar nevastă-sa nu se putea stăpîni să nu strige la el: „Ce? Ai înnebunit, prostule? Altădată lucrează pe degeaba, iar acum a intrat dracu ntrînsul şi cere cît nu face nici el". Ştia că Petrovici avea să-i facă desigur mantaua şi pentru optzeci de ruble. Dar, de unde »ă ia aceste optzeci de ruble? Jumătate ar mai putea găsi: Ar facR

cl rost de jumătate, poate chiar de ceva mai mult. De unde să ia însă cealaltă jumătate?
Dar întîi şi întîi să spunem cititorului de unde avea prima jumătate. Akaki Akakievici avea obiceiul să pună la o parte, într-o puşculiţă cu cheie şi cu o tăietură în capac prin care vîra banii, cîte o jumătate de copeică de fiecare rublă cheltuită. La jumătate de an odată număra banii de aramă adunaţi şi-i schimba în bani mărunţi de argint. Asta o făcea demult, şi astfel, în curs de cîţiva ani, strînsese peste patruzeci de ruble. Aşadar, avea în mînă jumătate din suma ce-i trebuia pentru manta. Dar de unde să ia cealaltă jumătate? De unde să ia celelalte patruzeci de ruble? S-a gîndit cît s-a gîndit şi a ho-tărît că va trebui să-şi micşoreze, cel puţin pe timp de un an, cheltuielile obişnuite pentru întreţinere: să nu mai bea ceai seara ; să nu aprindă luminări, iar dacă va avea cumva treabă, să se ducă în odaia gazdei şi să lucreze la luminarea ei; atunci cînd va umbla pe stradă, să calce cît se poate de uşor şi cu băgare de seamă pe pietre şi pe lespezi, mergînd aproape în vîrful picioarelor, ca să nu rupă tălpile prea repede; să dea spălăto-resei cît mai rar rufele la spălat şi pentru ca ele să nu se înnegrească prea repede, să le scoată cum se întoarce acasă şi să-şi pună un halat de bumbac, foarte vechi, pe care pînă şi vremea îl cruţase. Trebuie să spunem adevărul, că la început i-a venit cam greu să se obişnuiască cu asemenea lipsuri, dar încetul cu încetul s-a deprins de bine de rău şi lucrurile au început să meargă strună. S-a deprins chiar să nu mai mănînce seara de loc, în schimb îşi hrănea sufletul visînd la viitoarea lui manta. De atunci viaţa i-a devenit parcă şi mai plină ca şi cum s-ar fi însurat, ca şi cum ar mai fi fost cineva lîngă el, ca şi cum o tovarăşă plăcută s-ar fi învoit să străbată alături de el calea vieţii şi această prietenă nu era alta decît aceeaşi manta bine vătuită şi cu căptuşeală trainică. A devenit parcă mai vioi, mai hotărît, ca un om care §i-a găsit un scop în viaţă. Ca prin minune, îndoiala, nehotărîrea, într-un cuvînt tot ce era trăsătură nesigură şi neprecisă i-a dispărut de pe faţă şi din fapte. Cateodată, ochii începeau să-i sticlească şi-i veneau în minte gîndurile cele mai năstruşnice: de ce nu şi-ar face, mai la urma urmei, un guler de jder? Cînd se gîndea la asta, devenea foarte distrat. Aşa, copiind într-o zi o hîrtie, era cît p-aci să greşească, ceea ce-l făcu să exclame aproape tare „Oh!" şi să se crucească. Se ducea cel puţin odată pe lună la Petrovici, să stea de vorbă

cu el despre manta: de unde ar fi mai bine să cumpere ştofa? Cît ar trebui să coste? De ce culoare să fie? Şi cu toate că se întorcea acasă de fiecare dată oarecum îngrijorat, era totuşi mulţumit, gîndindu-se că va veni în sfîrşit timpul cînd toate vor fi cumpărate şi mantaua făcută. Treaba a mers mai repede decît a crezut el. împotriva oricărei aşteptări, directorul nu i-a dat nici patruzeci, nici patruzeci şi cinci de ruble, ci şaizeci în cap. A simţit oare că Akaki Akakievici are nevoie de o manta? sau a fost numai o întîmplare? Fapt este că Akaki Akakievici s-a trezit astfel cu douăzeci de ruble mai mult. Asta a grăbit cursul afacerii. A făcut ce a făcut şi a îndurat încă vreo două-trei luni puţintică foame şi a ajuns să aibă aproape optzeci de ruble. Inima lui, de-obicei foarte liniştită, a început să-i bată cu putere. Chiar din prima zi a dat o raită prin prăvălii cu Petrovici. A cumpărat o stofă foarte bună ceea ce nu-i de mirare, dat fiind că jumătate de an se gîndise necontenit la asta, şi rar trecea o lună fără să fi intrat în prăvălii, ca să se intereseze de preţuri. Dealtfel chiar Petrovici i-a spus că stofă mai bună nici că se află. Pentru căptuşeală au ales un percal atît de des şi de tare încît era, vorba lui Petrovici, mai bun, mai frumos la vedere şi mai lucios ca mătasea. N-au mai cumpărat guler de jder, pentru că era prea scump, dar au ales în schimb o piele de mîţă, cea mai bună pe care au găsit-o în prăvălie şi pe care, de departe, puteai s-o iei drept jder. Petrovici a lucrat la manta vreo două săptămîni, din pricina multelor tigheluri; altfel ar fi isprăvit-o mai curînd. Pentru

lucru a luat douăsprezece ruble; mai puţin nu s-a putut cu nici un chip, pentru că mantaua a fost cusută peste tot numai cu mătase, tivurile trase de două ori cu picior mic şi Petrovici îşi petrecuse dinţii pe fiecare tiv, întipărind tot felul de desene. Asta a fost... e greu de spus cînd, dar ziua cînd Petrovici a adus în sfîrşit mantaua, a fost desigur cea mai solemnă zi din viaţa lui Akaki Akakievici. I-a adus-o dis-de-dimineaţă, înainte de ora cînd trebuia să plece la departament. ÎS ici nu s-ar fi putut ca mantaua să-i vie mai la timp pentru că începuseră geruri destul de mari şi se arăta că iarna va fi şi mai aspră. Petrovici a venit cu mantaua, aşa cum îi sade bine unui adevărat croitor. Pe faţă avea o mîndrie pe care Akaki Akakievici nu i-o văzuse niciodată. Părea că îşi dă foarte bine seama de valoarea lucrului făcut şi că vrea s-arate dintr-odată ce prăpastie e între croitorii care repară şi cîrpesc şi între cei ce fac lucruri noi. A scos mantaua din basmaua în care o învelise şi pe care

chiar atunci o adusese de la spălătoreasă, a împăturit apoi basmaua cu grijă §i a pus-o în buzunar, pentru trebuinţă. A desfăcut după aceea mantaua, s-a uitat la ea foarte mîndru, a apucat-o cu amîndouă mîinile şi a aruncat-o plin de îndemînare pe umerii lui Akaki Akakievici; a tras-o apoi în jos, i-a îndreptat-o pe spate cu mîna, i-a aşezat faldurile ca să cadă cu eleganţă, şi i-a lăsat-o descheiată. Dar, ca om în vîrstă Akaki Akakievici a vrut s-o încerce pe mînec;; Petrovici l-a ajutat g-o îmbrace şi s-a văzut că mantaua îi venea de minune şi pe mîneci. Intr-un cuvînt, mantaua era perfectă şi era tocmai pe măsură. Petrovici n-a scăpat prilejul să spună că a luat aşa de ieftin, numai pentru că sta pe o stradă mai mică, n-avea firmă, şi apoi pentru că îl cunoaşte demult pe Akaki Akakievici; că un croitor de pe Nevski Prospekt i-ar fi luat numai de lucru şaptezeci şi cinci de ruble. Akaki Akakievici nu voia să discute cu Petrovici despre asta şi toate sumele acelea mari, cu care îi plăcea lui Petrovici să arunce praf în ochii clienţilor, îl înfricoşau. I-a plătit, i-a mulţumit şi a plecat îndată la departament cu mantaua cea nouă. Petrovici a ieşit în urma lui; ajuns jos în stradă, s-a oprit şi s-a uitat multă vreme, de departe, la opera lui, apoi a ocolit în fugă printr-o ulicioară strîmbă, a ieşit din nou în stradă, şi s-a mai uitat odată la manta, din cealaltă parte, adică drept în faţă. Intre timp, Akaki Akakievici păşea vioi şi dîrz, în cea mai fericită dispoziţie sufletească. Simţea tot timpul că avea pe umeri o manta nouă şi plăcerea care-i umplea inima l-a făcut chiar să zîmbească de cîteva ori. într-adevăr, avea un folos dublu: mai întîi îi ţinea cald şi în al doilea rînd, îi venea bine. Nici n-a băgat de seamă cum a făcut drumul, că s-a şi trezit deodată la departament. La intrare, şi-a scos mantaua, a privit-o din toate părţile şi l-a rugat pe portar să aibă grijă de ea în mod deosebit. Nu se ştie cum se răspîndise în toate birourile departamentului vestea că are manta nouă şi că s-a isprăvit cu capotul. In aceeaşi clipă, toţi s-au repezit jos la portar să-i vadă mantaua. Akaki Akakievici a fost salutat cu urale şi felicitat; la început a primit felicitările zîmbind, după aceea s-a cam ruşinat. Insă cînd toţi s-au pornit să-l bată la cap spunîndu-ică mantaua trebuie udată şi că trebuia cel puţin să le dea într-o seară un chef la toţi, Akaki Akakievici 8-a pierdut cu firea şi nu mai ştia ce să facă, ce să răspundă şi cum să scape de ei. Peste cîteva clipe şi-a revenit şi a încercat, roşu de tulburare şi cu destulă naivitate, să-i   încredinţeze că

mantaua nu era deloc nouă, că arăta numai aşa, dar că era veche. In sfîrşit, un funcţionar, dacă nu mă înşel chiar subşeful de birou, voind pesemne să arate că nu era deloc fudul şi că avea relaţii pînă şi cu inferiorii săi a spus:
— Dacă-i aşa, vă dau eu o serată în locul lui şi vă rog să veniţi la mine la un ceai; parcă anume s-a potrivit ca tocmai azi   să   fie   ziua   mea!
Bineînţeles că funcţionarii şi-au felicitat subşeful şi au primit cu plăcere

invitaţia. Akaki Akakievici a vrut mai întîi să refuze, dar toţi au început să spună că nu e frumos, că nu sade bine, şi el n-a mai avut încotro. Dealtfel, mai tîrziu, s-a gîndit cu plăcere că va avea astfel prilejul să se plimbe şi seara în mantaua lui nouă. Toată ziua aceea a fost pentru el cea mai mare şi mai frumoasă sărbătoare. S-a întors acasă nespus de fericit, şi-a scos mantaua, a atîrnat-o cu grijă în cui, i-a admirat încă odată stofa şi căptuşeala, şi-a scos din dulap, într-adins pentru comparaţie, capotul vechi şi cu totul destrămat. L-a privit şi a rîs singur, atît de mare era deosebirea. Şi multă vreme apoi, în timp ce sta la masă, zîmbea întruna, aducîndu-şi aminte de halul în care se afla capotul. A mîncat cu poftă, după masă n-a mai scris nimic, nici o hîrtie, ci a trîndăvit întins pe pat, pînă s-a întunecat. Apoi, fără a mai zăbovi, s-a îmbrăcat, şi-a pus mantaua şi a plecat de acasă. Din păcate, nu putem spune unde anume stătea funcţionarul care-l poftise. Memoria începe să ne lase, şi tot ce se găseşte în Peters-burg, toate străzile şi casele aşa ni s-au amestecat şi contopit în cap, încît ne e foarte greu să dăm vre-o lămurire. Oricum ar fi, un lucru e sigur, că funcţionarul locuia în unul din cartierele elegante ale oraşului şi deci, foarte departe de Akaki Akakievici. La început, acesta a trebuit să treacă prin nişte străzi pustii şi prost luminate. Dar pe măsură ce se apropia de locuinţa funcţionarului, străzile deveneau mai însufleţite, mai pline de lume, mai bine luminate. Apăreau din ce în ce mai mulţi trecători, doamne frumos îmbrăcate şi domni cu gulere de biber; întîlnea tot mai rar birjari de rînd cu sănii de lemn, cu coşul zăbrelit, bătut în ţinte aurite, şi tot mai des birjari de lux, cu căciuli de catifea vişinie, cu sănii lăcuite şi înveli-tori de blană de urs ; treceau în zbor pe stradă trăsuri cu caprele împodobite, sub ale căror roţi scîrţîia zăpada. Akaki Akakievici vedea în toate părţile numai noutăţi. Nu mai ieşise de cîţiva ani seara pe stradă. S-a oprit şi s-a uitat curios la vitrina mică,

124

luminată, a unui magazin, unde era expus un tablou reprezen-tînd o femeie frumoasă care-şi scotea botina şi lăsa astfel să i se vadă un picior foarte frumos, în timp ce la spatele ei, scotea capul pe uşă, dintr-o altă cameră, un bărbat cu favoriţi şi cu o mustăcioară frumuşică. Akaki Akakievici a dat din cap, zîmbind, şi şi-a văzut de drum. De ce zîmbise oare? Fiindcă întîlnise un lucru cu totul necunoscut, pentru care însă există la oricine un fel de instinct, sau fiindcă gîndise cum gîndesc mulţi funcţionari: „Ei, franţujii aceştia... ce să mai vorbim! Cînd ge apucă să facă ceva, atunci sigur că-i... asta..." Dar poate că nici nu s-a gîndit aşa, că, de! nu te poţi vîrî în sufletul omului, să afli tot ce gîndeşte. In sfîrşit, a ajuns la casa unde locuia subşeful de birou. Acesta trăia pe picior mare. Scara era luminată de un felinar, iar apartamentul se găsea la etajul al doilea. In antret, Akaki Akakievici a văzut o mulţime de galoşi înşiraţi pe podea rînduri-rînduri. In mijlocul odăii, între galoşi, stătea un samovar care zumzăia şi scotea rotocoale de aburi. De-a lungul peretelui atîrnau paltoane şi mantale, unele cu guler de biber, altele cu revere de catifea. Zgomotul înăbuşit de glasuri care răzbătea prin perete a devenit răsunător şi şi limpede cînd uşa s-a deschis şi a ieşit un lacheu cu o tavă încărcată cu pahare goale, cu o cănită de frişca şi un coşuleţ de pezmeţi. Pesemne că funcţionarii se adunaseră demult şi apucaseră să bea primul pahar de ceai. Akaki Akakievici şi-a atîrnat singur mantaua, a întrat în odaie, şi pe dinaintea ochilor au început să-i joace luminările, funcţionarii, ciubucele, mesele de cărţi, iar vorbele răzleţe pornind din toate părţile, precum şi zgomotul de scaune mutate, i-au lovit nedesluşit auzul. S-a oprit cît se poate de stîngaci, în mijlocul odăii, încurcat, şi fără să ştie ce trebuie să facă. Ceilalţi însă l-au primit cu urale şi s-au repezit îndată în antret să-i vadă din nou mantaua. Deşi puţin jenat, Akaki Akakievici n-a putut, în naivitatea lui, să nu se bucure, vazînd cum îi laudă toţi mantaua. Mai tîrziu, bineînţeles, l-au lăsat în plata domnului, cu manta cu tot şi s-au aşezat, cum era şi firesc, la

mesele de *whist.* Totul i se părea ciudat lui Akaki Akakievici; şi zgomotul, şi larma glasurilor, şi mulţimea de oameni. într-adevăr, nu ştia ce să facă, cum să-şi ţină mîinile, picioarele, şi nici chiar unde să stea. In sfîrşit, s-a aşezat lîngă nişte jucători de *whist,* se uita cum joacă, urmărea cînd faţa unuia, cînd pe a altuia şi, peste cîtva timp, « început să caşte şi să simtă că se plictiseşte, mai ales cu
125
trecuse de mult ora la care obişnuia să se culce. A vrut să-şi ia rămas bun de la gazdă, dar nu l-au lăsat să plece, spunînd că trebuia să bea neapărat o cupă de şampanie în cinstea mantalei lui noi. După un ceas s-a servit masa, alcătuită din vine-gretă, rasol rece de viţel, pateu de ficat, prăjituri de cofetărie şi şampanie. L-au silit pe Akaki Akakievici să bea două cupe după care simţi că parcă toate erau mai vesele. Totuşi n-a uitat deloc că era ceasul douăsprezece şi că sosise demult timpul să plece acasă. Ca nu cumva să i se năzărească gazdei să-l mai oprească, a ieşit încetişor, şi-a căutat în antret mantaua, şi-a zărit-o, cu mare părere de rău pe jos; a scuturat-o, a suflat de pe ea cu grijă toate firicelele de praf, şi-a pus-o pe umeri, a coborît scara şi a ieşit în stradă.
încă nu se stinseseră luminile. Mai erau deschise cîteva du-ghene, aceste cluburi permanente ale slugilor şi ale celor de o seamă cu ei. Altele, deşi închise, lăsau să se strecoare prin crăpătura uşii o fîşie lungă de lumină, ceea ce arătau că mai aveau muşterii şi că servitorimea nu-şi isprăvise se vede taifasul şi taclalele, lăsîndu-şi stăpînii să se întrebe nedumeriţi unde ar putea fi. Akaki Akakievici mergea bine dispus ba, la un moment dat a început chiar să alerge, fără să ştie de ce, după o doamnă care trecuse pe lingă el ca fulgerul, executînd din fiecare părticică a trupului nişte mişcări nemaipomenite. S-a oprit totuşi din fugă şi şi-a continuat drumul încetişor ca înainte, mirîndu-se singur de unde îi venise gustul s-o ia la trap.
In scurt timp i s-au arătat în faţă acele străzi pustii care nici ziua nu sînt prea vesele, dar încă noaptea. Păreau acum şi mai singuratice, şi mai pustii. Felinarele au început să clipească mai rar; pesemne prin aceste părţi se dădea mai puţin ulei de iluminat. Au început să se ivească zaplazuri şi case de lemn. In jur, nici ţipenie de om. Doar zăpada de pe străzi sclipea iar bordeiele joase şi adormite, cu obloanele închise, se iveau negre şi triste. Se apropia acum de locul unde strada dădea într-o piaţă- nesfîrşită. Casele de pe cealaltă parte abia se zăreau. Piaţa părea o pustietate îngrozitoare.
Undeva departe, dumnezeu ştie unde, clipea o luminiţă într-o gheretă aflată, parcă, la capătul lumii... Lui Akaki Akakievici i-a pierit bună parte din veselie. A intrat în piaţă cu o frică cu neputinţă de stăpînit, de parcă îi spunea inima că are să se întîmple ceva rău. S-a uitat înapoi, pe urmă la dreapta, la stînga: parcă se afla în mijlocul unei mări. „Mai
126
bine să nu mă uit", şi-a spus el şi a început să meargă cu ochii închişi. Cînd şi i-a deschis, ca să vadă dacă mai era mult pînă la capătul pieţii, a zărit deodată, în faţă, aproape sub nasul lui, nişte oameni cu mustăţi. N-a putut nici măcar să vadă bine ce fel de oameni erau. I s-a făcut negru înaintea ochilor şi inima a început să-i bată. „Mantaua asta-i a mea!" a răcnit unul cu glas tunător, apucîndu-l de guler. Akaki Akakievici era gata să strige: „Ajutor"! cînd altul i-a vîrît în gură un pumn mare cît un cap de funcţionar, şi i-a spus:
— Ţipă dacă mai poţi!
Akaki Akakievici simţea cum i se scoate mantaua, cum îl izbesc cu genunchiul, şi atîta tot. A căzut pe spate, în zăpadă, ji nu şi-a mai dat seama de nimic. Peste cîteva clipe şi-a venit în fire. S-a ridicat, dar nu mai era nimeni. Simţea că era frig în cîmpul acela şi că nu mai avea mantaua. începu să strige, dar glasul lui parcă nici gînd n-avea să ajungă la marginile pieţii. Ţipa întruna cu deznădejde

şi alerga deacurmezişul pieţii drept spre gheretă, lîngă care caraula, sprijinită în ale-bardă, se uita parcă mirată, curioasă să afle ce dracu îl făcea pe acest om să alerge spre el, ţipînd. Akaki Akakievici a ajuns în sfîrşit şi a început să strige la el, cu glasul întretăiat, că doarme, că nu bagă de seamă nimic şi nu vede cum sînt jefuiţi oamenii. Caraula i-a răspuns că n-a văzut nimic, decît doar că îl opriseră în mijlocul pieţei doi oameni, dar crezuse că erau nişte prieteni ai lui; decît să înjure acum degeaba, mai bine să se ducă mîine la inspectorul de poliţie al cartierului, care va afla numaidecît cine i-a luat mantaua. Akaki Akakievici a ajuns acasă într-un hal fără de hal. Puţinul său păr de la tîmple şi de la ceafă i se zburlise de tot şi era plin de zăpadă pe piept, pe spate şi pe pantaloni. Bătrîna lui gazdă, auzind bătăi puternice în uşă, a sărit repede din pat; apoi, numai într-un papuc şi strîngîndu-şi pudic cămaşa pe piept, a deschis, dar văzînd în ce hal era Akaki Akakievici, s-a tras înapoi. După ce el i-a povestit tot ce i se întîmplase, şi-a împreunat mîinile a mirare, şi i-a spus că trebuie să se ducă întins la comisarul de poliţie, căci inspectorul de cartier are să-l amăgească cu făgăduieli, apoi cu vorbe; că cel mai bun lucru este să se ducă de-a dreptul la comisarul de poliţie, pe care ea îl cunoaşte, fiindcă Anna finlandeza, pe care o avusese mai înainte bucătăreasă, este acum dădacă Ia el, că el trece adesea prin faţa casei ei, că se duce în fiecare duminică la biserică, se roagă

127

şi în acelaşi timp se uită cu bunăvoinţă la toţi, aşa că trebuie, prin urmare, să fie un om bun. După ce i-a ascultat vorba, Akaki Akakievici s-a tîrît plin de tristeţe în odaia Iui, ş; cine e în stare să se pună cît de puţin în situaţia altuia, să judece cum şi-a petrecut el noaptea? Dis-de-dimineaţă, s-a dus la comisarul de poliţie, dar i s-a spus că mai doarme; a venit pe la zece şi i s-a spus iar că doarme; a venit la unsprezece şi i s-a spus că nu era acasă ; a venit la ora mesei, dar copiştii din anticameră n-au voit cu nici un chip să-l lase să intre, vrînd să ştie numaidecît cu ce treabă venise, ce-l adusese şi ce se întîmplase. Aşa că, pînă la urmă, Akaki Akakievici, s-a hotărît să dea şi el măcar odată în viaţă dovadă de tărie şi le-a declarat răspicat că trebuie să-l vadă personal pe comisarul de poliţie, că n-aveau dreptul să-l împiedice să intre, că venise de la departament în interes de serviciu; are să se plîngă, şi atunci o să vadă ei. La aceste vorbe, copiştii n-au mai avut ce spune şi unul din ei s-a dus să-l cheme pe comisar. Comisarul de poliţie a primit plîngerea cu privire la furtul mantalei, într-un fel nespus de ciudat. In loc să dea atenţie punctului principal al afacerii, a început să-l descoase pe Akaki Akakievici: de ce s-a întors aşa de tîrziu, dacă nu trecuse şi nu zăbovise cumva într-o casă din cele rău famate, încît Akaki Akakievici s-a zăpăcit cu desăvîrşire, nemaiştiind nici el dacă comisarul avea să dea curs, sau ba, afacerii cu mantaua, aşa cum se cuvine. Nu s-a dus la slujbă toată ziua, ceea ce nu i se mai întîmplase niciodată. A doua zi s-a arătat la departament foarte palid, în vechiul lui capot, ajuns şi mai de plîns. Intîmplarea cu furtul mantalei i-a mişcat pe mulţi, deşi s-au găsit şi acum cîţiva funcţionari să-şi bată joc de el. Au hotărît pe loc să strîngă bani; dar n-au izbutit să adune decît foarte puţin, fiindcă şi aşa funcţionarii cheltuiseră destul cu subscripţia pentru portretul directorului şi pentru o carte, în urma propunerii şefului de secţie, prieten cu autorul,aşa că suma strînsă era cu totul neînsemnată. Cineva, împins se vede de milă, s-a hotărît să-l ajute, măcar cu un sfat bun, şi i-a spus să nu se mai ducă la inspectorul de cartier, căci, chiar dacă s-ar întîmpla ca acesta, în dorinţa de a cîştiga bunăvoinţa superiorilor, să găsească un mijloc de a da de manta, ea va rămîne totuşi la poliţie, dacă el nu va putea aduce dovezi legale că-i a lui. Mai bine ar fi să se adreseze *unei persoane însemnate* şi dacă această *persoană însemnată,* va scrie şi se va pune în legătură cu cine trebuia, atunci afacerea se va rezolva cu mai mult succes. Ce-i rămînea de făcut lui Akaki Akakievici? S-a hotărît să se ducă la *persoana însemnată.* Cine era această *persoană însemnată*

şi ce funcţie avea, nu se ştie nici pînă azi. Trebuie să vă spun că această *persoană însemnată* devenise *însemnată* nu demult şi că înainte fusese o persoană neînsemnată. Dealtfel, postul pe care îl ocupa nu era socotit nici acum însemnat, în comparaţie cu altele mai însemnate. Dar veţi gă-
jei oricînd un cerc de oameni pentru care e însemnat ceea ce pentru alţii e neînsemnat. Dealtminteri, această persoană căuta să-şi crească însemnătatea prin multe alte mijloace şi anume: introdusese obiceiul ca funcţionarii subalterni să-l întîmpine la scară, cînd venea la slujbă, ca nimeni să nu intre la el de-a dreptul, ci totul să meargă după o riguroasă rînduială: registratorul colegiului să refere secretarului de gubernie, secretarul de gubernie celui titular sau altuia, şi abia după aceea afacerea să ajungă la el. Aşa stau lucrurile în sfînta Rusie, contaminată de spiritul de imitaţie: toţi îşi imită şi-şi maimuţăresc şeful. Se spune chiar că un oarecare consilier titular, ajuns şeful unei mici cancelarii, s-a izolat imediat într-o cămăruţă separată, botezînd-o „cameră de consiliu". Nişte uşieri cu gulere roşii şi
[cu vipuşcă la pantaloni, puşi la uşă, apucau clanţa şi deschideau cui voia să intre, deşi în această „cameră de consiliu" abia încăpea o masă de scris obişnuită. Ceremonialul primirii şi obiceiurile *persoanei însemnate* erau grave şi solemne, dfr deloc complicate. Temeiul cel mai de seamă al sistemului era severitatea. „Severitate, severitate şi iar severitate", spunea el de obicei, şi la ultimul „severitate", se uita foarte semnificativ în faţa celui venit la dînsul. Dealtfel nici nu era nevoie de privirea asta pentru că cei zece funcţionari care alcătuiau tot mecanismul cancelariei lui, erau şi aşa destul de înfricoşaţi. Cînd îl zăreau încă de departe, lăsau baltă toată treaba şi aşteptau înpoziţie de drepţi pînă ce şeful trecea prin odaie. Discuţia lui obişnuită cu subalternii era plină de severitate şi se rezuma aproape întotdeauna la trei fraze: „Cum de îndrăzniţi? Ştiţi cu cine vorbiţi? Vă daţi seama în faţa cui staţi?" Totuşi, în fundul sufletului, era un om bun, drăguţ şi serviabil cu colegii. Dar gradul de general[1]) i se urcase cu totul Ia cap. De cînd avea acest grad,

[1]) Gradele ierarhiei civile corespundeau celei militare. Corespondentul civil al gradului de general era acela de consilier de stat şi dădea dreptul la titulatura „excelenţă" (N. red. rom.)

Cra năuc, nu-şi mai încăpea în piele şi nu mai ştia cum să se poarte. Cînd se afla cu egalii lui, rămînea om cumsecade, foarte de treabă în multe privinţe, ba chiar inteligent, dar îndată ce se întîmpla să se afle într-o societate de oameni, fie chiar numai cu un grad mai jos decît el, devenea de nesuferit. Tăcea, şi starea lui stîrnea milă, cu atît mai mult cu cît îşi «dădea seama că ar fi putut petrece timpul mult mai bine. I se vedea cîteodată, în ochi, dorinţa arzătoare de a lua parte la discuţii, de a se alătura vreunui cerc interesant, dar îl oprea teama că ar fi prea mult din partea lui, că ar fi familiar şi că i-ar scădea din prestigiu. Din pricina acestor socoteli, rămînea veşnic tăcut, scotea numai din cînd în cînd cîte un cuvînt monosilabic, şi căpăta astfel faima de om nespus de plictisitor. La această *persoană însemnată* a venit Akaki Akakievici al nostru, şi a nimerit într-un moment foarte nepotrivit pentru dînsul dar foarte potrivit pentru persoana însemnată. Persoana însemnată se găsea în cabinet şi vorbea, extrem de bine dispus, cu un vechi cunoscut, prieten din copilărie, sosit nu demult la Petersburg, şi pe care nu-l mai văzuse de cîţiva ani. In acest timp i s-a adus la cunoştinţă că a venit un oarecare Başmacikin. El a întrebat scurt:

— Cine-i?

— Un funcţionar,,— i s-a răspuns.

— Da? Să aştepte! N-am timp acum.

Aici trebuie să spunem că persoana însemnată minţea cu desăvîrşire: avea timp,

căci demult, isprăvise de vorbit cu prietenul lui despre toate şi demult făceau pauze foarte mari în convorbire şi se băteau uşor pe coapse unul pe altul, spunîndu-şi mereu:

— Aşa-i, Ivan Abramovici!

— Ehei, Stepan Varlamovici!

Cu toate acestea, a poruncit ca funcţionarul să aştepte, spre a arăta prietenului său — om ieşit demult din slujbă şi care trăia acum la ţară — cît timp trebuie să aştepte funcţionarii la el în anticameră. In sfîrşit, după ce au vorbit destul, după ce au tăcut şi mai mult, şi după ce au fumat ţigări de foi, adînciţi în fotolii foarte confortabile, cu spătarul mobil, el s-a prefăcut în cele din urmă că-şi aduce aminte de ceva, şi i-a spus secretarului oprit în uşă cu nişte hîrtii:

— Mi se pare că aşteaptă dincolo un funcţionar. Spune-i că poate să intre.

Văzînd înfăţişarea umilă a lui Akaki Akakievici şi văzîndu-i mondirul vechi, s-a întors către el brusc:

— Ce doreşti? — l-a întrebat cu un glas sec şi hotărît pe care şi-l studiase acasă, la el în odaie, în faţa oglinzii, cu o săptămînă înainte de a fi primit postul actual şi gradul de general.

Akaki Akakievici simţise încă dinainte cum îl cuprindea o sfială firească; s-a cam fîstîcit dar l-a desluşit pe cît a putut să-şi dezlege limba, adăugind mai des chiar decît altădată cuvîntul „asta", că a avut o manta nouă-nouţă, de care a fost jefuit în chip neomenesc, şi că i se adresează lui să intervină într-un fel sau altul, să intre în corespondenţă cu domnul ober-poliţmeister[1]) sau cu altcineva, ca să-i găsească mantaua. Nu se ştie din ce motive, purtarea lui Akaki Akakievici i s-a părut generalului prea familiară.

— Ce-i cu dumneata, stimate domn? — a urmat el, tăios. — Ce, nu cunoşti rînduiala? Nu ştii unde ai intrat? Nu ştii ce cale urmează orice chestiune? Intîi trebuia să dai la cancelarie o cerere, care ar fi mers la şeful de birou, apoi la şeful de secţie, acesta ar fi remis-o secretarului, care la rîndul lui mi-ar fi dat-o mie...

— Dar, excelenţă... — i-a spus Akaki Akakievici, adunîn-du-şi puţinul curaj ce-i mai rămăsese şi simţind cum îl treceau toate sudorile, — mi-am permis să vă deranjez, excelenţa voastră, pentru că secretarii... asta... nu-s oameni de nădejde...

— Cum? Ce face? — a răcnit persoana însemnată... — De unde ai mai scos-o şi pe asta? De unde ai luat ideile astea? Ce-i răzvrătirea asta a tineretului împotriva şefilor şi superiorilor?

Se vede că persoana însemnată nu băgase de seamă că Akaki Akakievici era trecut de cincizeci de ani. înseamnă că dacă el mai putea fi socotit un om tînăr, era numai ceva relativ, adică în comparaţie cu unul de şaptezeci.

— Ştii cu cine vorbeşti? îţi dai seama pe cine ai în faţa du-mitale? Te întreb dacă pricepi...

Aici, generalul a bătut din picior şi a ridicat într-atît glasul, încît l-ar fi putut speria nu numai pe Akaki Akakievici, ci pe oricine altul. Akaki Akakievici a înmărmurit, s-a clătinat, a început să tremure din tot trupul şi nu a mai fost în stare să se ţină pe picioare. S-ar fi prăbuşit, dacă nu se repezeau îndată

) Şeful poliţiei in oraşele mari, în Rusia ţaristă (N. red. rom).

uşierii să-l susţină. L-au scos afară aproape fără cunoştinţă, între timp, persoana însemnată, mulţumit că efectul produs în-trecuse toate aşteptările, şi nespus de încîntat la gîndul că chiar numai cu vorba îl poate face pe un om să-şi piardă cunoştinţa, se uita cu coada ochiului la prietenul său, să vadă cum priveşte el

lucrurile, şi constată cu mare satisfacţie că prietenul se găsea în cea mai nehotărîtă stare de spirit şi că începuse să-i fie frică pînă şi lui.
Akaki Akakievici nu şi-a mai amintit nimic, nici cum a coborît scara, nicicum a ajuns în stradă. Nu-şi simţea nici mîi-nile, nici picioarele. In viaţa lui nu fusese muştruluit atît de tare de un general şi încă de unul care nu era din departamentul său. Mergea cu gura căscată prin viscolul care şuiera pe străzi poticnindu-se de marginea trotuarului. După obiceiul Petersbur-gului, vîntul bătea dintr-odată din toate cele patru puncte cardinale şi din toate ulicioarele. într-o clipă l-au cuprins dureri în gît, şi cînd a ajuns acasă nu mai era în stare să scoată un cuvînt. Se umflase tot şi a trebuit să se culce în pat. Iată cît de puternică poate fi cîte odată o muştruluială în lege. A doua zi, avea febră mare. Datorită ajutorului mărinimos al climei din Petersburg, boala şi-a urmat cursul mult mai repede decît se putea aştepta, şi cînd a venit doctorul şi i-a luat pulsul, n-a găsit nimic altceva de făcut decît să-i prescrie o prişniţă, numai aşa, ca bolnavul să nu rămînă fără ajutorul binefăcător al medicinei. Şi a declarat pe loc că în două zile moare sigur.
— Iar dumneata, maică, — a adăugat el întorcîndu-se spre gazdă, — nu-ţi mai pierde timpul degeaba, tocmeşte de pe acum o raclă de brad, căci una de stejar ar fi prea scumpă pentru el.
Auzise oare Akaki Akakievici aceste vorbe fatale care îl priveau? Şi dacă le auzise, îl zguduiseră ele oare? îi părea oare rău după viaţa lui nenorocită? Despre toate acestea nu se ştie nimic, pentru că tot timpul avea febră şi aiura. Avea necontenit vedenii, una mai ciudată decît alta. Ba îl vedea pe Petrovici şi-i comanda o manta cu nişte curse împotriva hoţilor. (I se năzărea tot timpul că-s ascunşi sub pat, şi mereu chema gazda să-i scoată, pînă şi de sub plapomă). Ba întreba de ce stă atîrnat în faţa lui capotul vechi, cînd are o manta nouă, ba i se părea că se găseşte în faţa generalului, ascultîndu-i mustrările teribile şi spunîndu-i: „Vă rog să mă iertaţi, excelenţă"; ba în sfîrşit ajunsese să înjure rostind vorbele cele mai îngrozitoare aşa că bătrîna lui gazdă îşi făcea cruce, căci nu auzise niciodată aşa ceva dela el şi mai ales că aceste

I vorbe urmau întotdeauna după cuvintele... „excelenţa voastră". Apoi spunea cuvinte fără şir, din care nu se putea înţelege nimic; se vedea numai că gîndurile şi cuvintele lui dezordonate seînvîr-teau mereu în jurul mantalei. în sfîrşit, bietul Akaki Akakievici şi-a dat sufletul. Nu i-au pus sigiliu nici pe odaie, nici pe lucruri, în primul rînd pentru că n-avea moştenitori, iar în al doilea rînd pentru că lăsase o moştenire foarte mică, şi anume o legătură de pene de gîscă, o testea de hîrtie albă oficială, trei perechi de ciorapi, doi-trei nasturi căzuţi dela pantaloni şi capotul bine cunoscut cititorului. Cine s-a ales cu toate aceste lucruri, numai dumnezeu ştie. Mărturisesc că nici povestitorul nu s-a interesat de asta. Akaki Akakievici a fost dus la cimitir şi înmormîntat, iar Petersburgul a rămas fără Akaki Akakievici, ca şi cum niciodată n-ar fi trăit acolo. A dispărut pentru totdeauna acea fiinţă, de nimeni ocrotită, nimănui dragă, de care nu se interesa nimeni, pe care n-o luase în seamă nici măcar vreun naturalist, care nu lasă să-i scape nici chiar o muscă obişnuită fără s-o prindă în ac şi s-o cerceteze la microscop; fiinţa care îndurase supusă batjocurile cancelariei şi coborîse în mormînt fără să fi făcut ceva extraordinar, dar căreia, cel puţin înainte de moirte i-a apărut o rază luminoasă sub forma unei mantale, înseninîndu-i pentru o clipă viaţa nefericită; dar nenorocirea neînduplecată a căzut asupra lui, cum cade şi asupra ţarilor şi a puternicilor lumii... La cîteva zile după ce a murit l-a căutat acasă un uşier dela departament, cu ordinul să se prezinte numaidecît, pentru că îl chema şeful. Dar uşierul s-a întors fără niciun rezultat şi a spus că Akaki Akakievici nu mai putea veni; întrebat „de ce?" a răspuns:

— Păi, a murit. E îngropat de patru zile.
Aşa s-a aflat la departament de moartea lui Akaki Akakievici, şi chiar a doua zi în locul lui şedea un funcţionar nou, mult mai înalt, şi care nu mai aşternea literele cu un scris atît de drept, ci mult mai oblic, mai strîmb.
Cine şi-ar fi putut însă închipui că povestea lui Akaki Akakievici nu se termină aici şi că el era sortit să mai trăiască cîteva zile, prin vîlva stîrnită după moarte, ca o răsplată pentru viaţa pe care o dusese nebăgat în seamă de nimeni? Totuşi aşa s-au petrecut lucrurile, şi mica noastră poveste capătă pe neaşteptate un sfîrşit fantastic. Prin Petersburg au început deodată să umble zvonuri că la podul Kalinkin şi mai încolo, se arată, noaptea, un mort cu chip de funcţionar, care caută o manta furată; şi fără să facă nicio deosebire de rang şi de meserie dezbracă pe toţi oame-

nii de mantale, fie că sînt căptuşite cu pisică, sau jder, sau vătuite, fie că erau şube de castor, de vulpe ori de urs, într-un cuvînt lua orice blană şi orice piele născocită de oameni ca să-şi acopere pielea lor. Unul dintre funcţionarii departamentului a văzut mortul cu ochii lui şi l-a recunoscut pe Akaki Akakievici. S-a speriat însă aşa de tare, încît a început să fugă cît îl ţineau picioarele şi nu s-a putut uita bine la dînsul; a văzut numai cum îl ameninţă, cu degetul de departe. Din toate părţile au început să curgă plîn-geri că umerii şi spinările nu numai ale consilierilor titulari — asta ar mai fi mers, ci şi ale consilierilor intimi, erau în primejdie să răcească, din pricină că li se luau noaptea mantalele.Poliţia a dat ordin ca mortul să fie prins cu orice chip, viu sau mort, şi să fie pedepsit în mod aspru pentru a fi pildă şi altora, ceea ce era să se şi întîmple. Caraula unui cartier l-a prins chiar asupra faptului, şi l-a apucat de guler în ulicioara Kiriuskin, în timp ce încerca să scoată mantaua de şiac unui fost muzicant care pe vremuri cînta din flaut. Apucîndu-l de guler, caraula a strigat să vină doi tovarăşi de-ai lui şi i-a rugat să ţină mortul, iar el şi-a vîrît o clipă mîna în tureatca cizmei şi şi-a scos tabacherea de mesteacăn, pentru a-şi mai înviora nasul degerat în trecut de şase ori.
Dar tabacul era aşa de iute, că nici chiar un mort nu-l putea suferi. N-a apucat să tragă caraula o priză cu nara stingă, în timp ce-şi astupa cu degetul nara dreaptă, că mortul a şi strănutat atît de tare stropindu-i, încît toţi trei au trebuit să închidă ochii. Pînă să-şi ridice ei pumnii, ca să se frece la ochi, mortul a dispă-rut, încît nici nu mai ştiau dacă puseseră mîna pe el sau ba. De atunci a intrat în caraule o frică aşa de mare de morţi, încît se temeau să mai pună mîna şi pe vii şi ţipau numai de departe: „Ei, mă, vezi-ţi de drum!" Iar funcţionarul mort a început să-şi facă apariţia şi dincolo de podul Kalinkin, băgîndu-iîn sperieţi pe toţi oamenii slabi de înger.
Dar am lăsat cu desăvîrşire la o parte *persoana însemnată,* care, de fapt, este oarecum pricina întorsăturii fantastice luată de această poveste, dealtfel în totul adevărată. în primul rînd, dreptatea ne cere să spunem că *persoana însemnată,* curînd după plecarea bietului Akaki Akakievici, muştruluit atît de aspru, a simţit un fel de compătimire. Acest sentiment nu-i era străin. Inima i se lăsase înduplecată de multe porniri bune, cu toate că foarte des rangul pe care-l ocupa îl împiedica să şi Ie arate. în clipa cînd prietenul venit la el a ieşit din cabinet, persoana înse-

mnată, mişcată de soarta bietului Akaki Akakievici, a căzut pe gînduri, şi, de atunci, aproape zilnic, i se părea că-l vede, palid la faţă, şi neputîndu-i suporta mustrarea. Acest gînd îl tulbura în aşa măsură, încît, după o săptămînă, s-a hotărît să trimeată un funcţionar să afle cine e şi ce-i cu el şi dacă nu poate să-i fie cumva de folos. Iar cînd i s-a raportat că Akaki Akakievici murise îndată după întîmplarea aceea,a rămas uimit, a avut mustrări de conştiinţă, şi toată ziua a

fost rău dispus. Vrînd să se distreze cît de cît, ca să scape de această impresie neplăcută, s-a dus la serata unui prieten, unde a găsit o societate aleasă, mai ales că, fiind aproape toţi acolo de acelaşi grad cu el, nu-l mai putea stingheri absolut cu nimic. Asta a avut un efect extraordinar asupra stării lui de spirit. Şi-a dat drumul chefului de vorbă, era amabil, într-un cuvînt, a petrecut o seară foarte plăcută. La masă a băut un pahar-două de şampanie, mijloc destul de sigur, după cum se ştie, pentru a-ţi crea voie bună. Şampania l-a făcut să se apuce îndată de o mulţime de treburi urgente şi anume: să nu se ducă acasă, ci să treacă pe la Karolina Ivanovna, o doamnă cunoscută, pare-se de origină germană, cu care avea legături cu desăvîrşire prieteneşti. Trebuie să spunem că persoana însemnată nu mai era aşa de tînăr, era soţ bun şi venerat tată de familie. Doi băieţi, dintre care unul funcţionar într-o cancelarie, şi o fetiţă drăgălaşă, de şaisprezece ani, cu un năsuc puţin încovoiat, dar drăguţ, venea în fiecare zi să-i sărute mîna şi să-i spună: *bonfour, papa...* Neva-stă-sa, o femeie încă proaspătă şi deloc urîtă, îi întindea mîna să i-o sărute, apoi întorcînd-o i-o săruta şi ea pe a lui. Dar persoana însemnată, care îşi găsea toată mulţumirea în plăcerile vieţii de familie, găsise de cuviinţă, din nevoia de a avea prieteni, să aibă o prietenă în altă parte a oraşului. Această prietenă nu era cîtuşi de puţin mai frumoasă ori mai tînără decît nevastă-sa, dar aşa sînt lucrurile pe lume şi nu-i treaba noastră să le judecăm. Şi astfel persoana însemnată a coborît scara, s-a urcat în sanie şi a spus vizitiului: „La Karolina Ivanovna", apoi cu un gest maiestuos s-a înfăşurat în mantaua lui călduroasă şi s-a înfundat în acea stare plăcută, cum nu se poate mai potrivită pentru un rus, cînd, adică, nu te gîndeşti la nimic şi totuşi gîndurile îţi vin singure, unul mai frumos decît altul fără să te mai osteneşti să le cauţi. Foarte mulţumit de felul cum îşi petrecuse seara, îşi amintea toate clipele vesele ale petrecerii şi toate vorbele care făcuseră micul cerc să rîdă în hohote. Le repeta acum cu jumătate de glas pe unele din ele şi le găsea tot atît de hazlii cum i se păruseră şi

înainte, şi aşa că nu era de mirare că rîdea singur din toată inima. Vîntul vijelios, repezindu-se dumnezeu ştie de unde şi din ce pricină, îl supăra din cînd în cînd şi îi biciuia faţa, împro-şcîndu-l cu zăpadă, fluturîndu-i gulerul mantalei ca pe o pînză, sau izbindu-i-l peste cap cu putere supranaturală şi făcîndu-l astfel să aibă mereu de lucru cu el. Deodată a simţit cum cineva îl apucă de guler cu putere. S-a întors şi a zărit un om mic de stat, într-un mondir vechi şi uzat, şi l-a recunoscut cu groază peAkaki Akakievici. Faţa funcţionarului era albă ca zăpada şi arăta într-adevăr ca a unui mort. Dar groaza persoanei însemnate a întrecut orice margine, cînd a văzut cum gura mortului se schimonoseşte şi rosteşte următoarele cuvinte, răspîndind o duhoare groaznică de mormînt:

— A, iată-te în sfîrşit! în sfîrşit, asta... te-am prins, de guler. Tocmai de mantaua ta am nevoie. De-a mea nu te-ai interesat, ba pe deasupra m-ai şi muştruluit; acum dă-mi-o pe a ta.

Biata *persoană însemnată* era cît p-aci să moară. Dădea el, nu-i vorbă, dovadă de străşnicie în cancelarie, şi în general, faţă de subalterni, şi oricine se uita la figura lui impunătoare şi la ifose spunea: „Ehei, ce om energic!" dar în cazul de faţă, întocmai ca atîţia alţi oameni cu înfăţişare de eroi, a simţit o spaimă aşa de mare, încît, nu fără pricină, s-a temut să nu-şi piardă cunoştinţa. Şi-a scos el însuşi, cît a putut mai repede, mantaua de pe umeri şi a strigat vizitiului cu glas schimbat de groază: „Acasă, repede!"

Vizitiul, auzind un glas care de obicei se aude numai în clipe hotărîtoare şi e însoţit de încă ceva, care te îndeamnă şi mai mult, şi-a vîrît capul între umeri, pentru orice întîmplare, şi-a învîrtit biciul şi a pornit ca săgeata. Peste vreo şase minute şi ceva, persoana însemnată se afla înaintea casei, la scară. Palid, speriat şi fără de manta, în loc să se fi dus la Karolina Ivanovna, venise acasă. S-a tîrît

cu chiu cu vai pînă în odaia lui, unde a petrecut o noapte foarte zbuciumată, încît a doua zi dimineaţă, la ceai, fata lui i-a spus fără înconjur:

— Tată, astăzi eşti foarte palid.

Dar tatăl a tăcut şi n-a suflat o vorbă despre ce făcuse, unde voise să meargă şi ce se petrecuse. Această întîmplare a avut asupra lui un efect foarte puternic. A început chiar să spună mult mai rar subalternilor: „Cum îndrăzniţi? Vă daţi seama în faţa cui staţi?" Dacă spunea totuşi aceste cuvinte, n-o făcea decît după ce asculta mai înţîi despre ce era vorba. Dar ceea ce-i mai de reţi-

nut, e faptul că de atunci funcţionarul mort a încetat cu desăvîr-şire să mai apară. Se vede că mantaua generalului îi venea numai bine. In orice caz, de atunci nu s-a mai auzit să i se fi luat cuiva mantaua. în treacăt fie zis, mulţi oameni activi şi cu grija altora n-au vrut deloc să se liniştească şi vorbeau că funcţionarul mort tot se mai arată în cartierele dela marginile oraşului. Caraula din cartierul Kolomna văzuse cu ochii lui apărînd de după casă o stafie; caraula însă era un om cam neputincios de felul lui; odată, un purcel mai mărişor scăpat dintr-o casă l-a trîntit jos, în hohotele de rîs ale birjarilor, de la care a cerut apoi cîte o jumătate de copeică pentru tutun, pentru că au rîs de dînsul; aşadar, cara-ula fiind neputincioasă, nu îndrăznise să aţină calea stafiei, ci numai s-a luat după ea, prin întuneric, pînă cînd în cele din urmă stafia s-a întors deodată şi, oprindu-se, l-a întrebat: „Ce vrei?" şi i-a arătat un pumn cum nici la un om viu nu poţi vedea.

— Nimic, — i-a răspuns caraula şi s-a întors îndată înapoi. Stafia era însă mult mai înaltă, avea nişte mustăţi uriaşe şi, îndreptîndu-şi paşii pare-se spre podul Obuhov, s-a mistuit în întunericul   nopţii.